

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO
NR. I-657 13¹, 30, 32, 33, 34 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINĮ PROCESĄ REGLAMENTUOJANČIŲ EUROPOS
SĄJUNGOS IR TARPTAUTINĖS TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO
NR. X-1809 PRIEDO PAKEITIMO IR PAPILDYMO DEVINTUOJU⁶ SKIRSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo Nr. I-657 13¹, 30, 32, 33, 34 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1) ir Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 priedo pakeitimo ir papildymo devintuoju⁶ skirsniu įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2) (Įstatymo projektas Nr. 1 ir Įstatymo projektas Nr. 2 kartu – Įstatymų projektai) parengti, siekiant užtikrinti 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2020/1828 dėl atstovaujamųjų ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB (toliau – Direktyva (ES) 2020/1828), nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę.

Direktyvos (ES) 2020/1828 tikslas – užtikrinant aukštą vartotojų apsaugos lygį, prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo suderinant pagrindinius aspektus, susijusius su atstovaujamaisiais ieškiniais. Direktyva (ES) 2020/1828 nustato taisykles, kad atstovaujamojo ieškinio mechanizmas, skirtas apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, būtų prieinamas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, kartu nustatant apsaugos priemones, jog būtų išvengta piktnaudžiavimo procesu. Atstovaujamasis ieškinys – tai ieškinys, skirtas vartotojų kolektyvinių interesų apsaugai, kurį kaip ieškovas civiliniame procese pareiškia įgaliotas subjektas (juridinis asmuo) vartotojų vardu, siekdamas verslo subjektų veiksmų ar neveikimo nutraukimo, jų uždraudimo ir (ar) vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo. Direktyva (ES) 2020/1828 taikoma atstovaujamiesiems ieškiniams, pareikštiems dėl šios direktyvos I priede nurodytų ES teisės nuostatų pažeidimų, kuriais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams. Šiame priede pateiktas 66 Europos Sąjungos teisės aktų, kurie apima vartotojų kolektyvinius interesus įvairiose veiklos srityse, sąrašas (t. y. apimami ne tik horizontalaus pobūdžio vartotojų apsaugos teisės aktai, bet ir teisės aktai, nustatantys keleivių teises, reglamentuojantys informacinės visuomenės paslaugas, elektroninių ryšių paslaugas, finansines paslaugas, maisto saugą, cheminių medžiagų tvarkymą, energijos tiekimą, medicinos priemonių ir kiti suderintų gaminių tiekimą rinkai, asmens duomenų apsaugą ir kt.).

Pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 atstovaujamieji ieškiniai gali būti reiškiami dėl uždraudžiamųjų priemonių (t. y. dėl verslo subjektų veiksmų nutraukimo ar uždraudimo) ir dėl vartotojų teisių gynimo priemonių (pavyzdžiui, žalos atlyginimo). Direktyva taikoma atstovaujamiesiems ieškiniams ir dėl vidaus, ir dėl tarpvalstybinių pažeidimų. Pažymėtina, kad pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 atstovaujamuosius ieškinius vartotojų vardu reiškia kompetentingas subjektas. Reiškiant ieškinį dėl uždraudžiamųjų priemonių taikymo, apskritai negali būti reikalaujama vartotojų dalyvavimo procese, o reiškiant ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo – vartotojams turi būti sudaroma galimybė pateikti poziciją, ar jie nori būti saistomi būsimo teismo sprendimo. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad Direktyva (ES) 2020/1828 leidžia valstybėms narėms nustatyti taisykles dėl suinteresuotų vartotojų valios išraiškos būdo (t. y. leidžiamos vadinamosios *opt-in* ir *opt-out* sistemos).

Direktyvos (ES) 2020/1828 nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinę teisę ne vėliau kaip 2022 m. gruodžio 25 d., o taikomos nuo 2023 m. birželio 25 d.

Įstatymų projektų tikslas – įgyvendinant Direktyvoje (ES) 2020/1828 numatytą atstovaujamųjų ieškinių mechanizmą, skirtą apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, nacionaliniu lygmeniu sudaryti veiksmingas sąlygas reikšti ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo ir taip užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 49 straipsnyje nustatyta prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų ir kitų asmenų teisė pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti. Ieškinys viešajam interesui ginti nagrinėjamas bendra ginčo teisenos tvarka. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 30–34 straipsniuose reglamentuojami vartotojų viešojo intereso gynimo¹ ypatumai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios Vartotojų teisių apsaugos įstatymo nuostatos įgyvendina Direktyvą 2009/22/EB², kurią Direktyva (ES) 2020/1828 panaikina.

CPK XXIV¹ skyrius reglamentuoja grupės ieškinio bylų nagrinėjimą; grupės ieškiniu gali būti reiškiami ir reikalavimai, kylantys iš vartojimo teisinių santykių.

Taigi, šiuo metu Lietuvos nacionalinė teisė nustato dvi vartotojų kolektyvinių interesų apsaugos procesines formas:

- 1) vartotojų viešojo intereso gynimą;
- 2) grupės ieškinio bylų nagrinėjimą.

Klausimą, kuri procesinė forma būtų tinkamiausia atstovaujamųjų ieškinių mechanizmo įgyvendinimui Lietuvoje, apsvaustė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komitetas³. Šio komiteto 2022 m. gegužės 5 d. posėdyje buvo iš esmės pritarta, kad Direktyvoje (ES) 2020/1828 numatytas atstovaujamųjų ieškinių mechanizmas būtų įgyvendinamas, pritaikant vartotojų viešojo intereso gynimo institutą. Tokį apsisprendimą nulėmė tai, kad Direktyvoje (ES) 2020/1828 nustatytas atstovaujamųjų ieškinių nagrinėjimo modelis ženkliai skiriasi nuo CPK įtvirtinto grupės ieškinio bylų nagrinėjimo modelio: visų pirma skiriasi tai, koks subjektas laikomas ieškovu (pagal Direktyvą vartotojai nėra laikomi ieškovais, o pareiškiant ieškinį dėl uždraudžiamųjų priemonių taikymo apskritai nereikalaujama vartotojų dalyvavimo procese; tuo tarpu grupės ieškinio bylose patys vartotojai laikomi ieškovais); taip pat skiriasi vartotojų dalyvavimo bylose, jų informavimo, vartotojams tenkančių proceso išlaidų paskirstymo ypatumai ir kt.

Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas yra skirtas užtikrinti tinkamą civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimą. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad CPK 1 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad, įgyvendinant Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktus, kituose Lietuvos Respublikos

¹ Vartotojų viešojo intereso gynimas – tai ieškinio ar pareiškimų (skundo) vartotojų viešajam interesui ginti pareiškimas, kai siekiama pripažinti ar pakeisti teisinius santykius, uždrausti (nutraukti) pardavėjo ar paslaugų teikėjo veiksmus (neveikimą), kurie pažeidžia vartotojų teisėtus bendruosius interesus ir yra nesąžiningi vartotojų požiūriu, neatitinka sąžiningos verslo praktikos arba prieštarauja Civiliniam kodeksui, šiam įstatymui ar kitiems teisės aktams.

² 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus (kodifikuota redakcija).

³ Sudarytas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55.

įstatymuose gali būti nustatomos ir kitos bylų nagrinėjimo, sprendimų priėmimo bei vykdymo ar kitos procesinės taisyklės, negu numato CPK.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įvertinus Vartotojų teisių apsaugos įstatymo ir Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo paskirtį, tikslus ir reguliavimo dalyką, Direktyvos (ES) 2020/1828 nuostatas tikslinga perkelti į abu šiuos įstatymus:

1) Vartotojų teisių apsaugos įstatyme reglamentuoti Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos įgaliojimus (įskaitant ir dėl vartotojų viešojo intereso gynimo), vartotojų viešojo intereso gynimo sampratą ir subjektus, turinčius teisę pareikšti ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo.

2) Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatyme reglamentuoti ieškinių dėl vartotojų viešojo intereso gynimo pareiškimo ir nagrinėjimo procesinius ypatumus, kai tokie ieškiniai reiškiami dėl Direktyvos (ES) 2020/1828 I priede nurodytų Europos Sąjungos teisės nuostatų pažeidimų.

Įstatymo projekte Nr. 1 numatomos šios pagrindinės nuostatos:

1) Patikslinama vartotojų viešojo intereso gynimo samprata, suderinant ją su Direktyvoje (ES) 2020/1828 apibrėžta atstovaujamojo ieškinio samprata, ir nurodoma, kurie įstatymai reglamentuoja ieškinių dėl vartotojų viešojo intereso gynimo nagrinėjimą. Ieškiniai dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, kaip ir kiti ieškiniai dėl viešojo intereso gynimo, nagrinėjami CPK nustatyta tvarka. Kai ieškinys dėl vartotojų viešojo intereso gynimo reiškiamas dėl verslininko padaryto Europos Sąjungos vartotojų apsaugos teisės aktų nuostatų pažeidimo, kuriuo daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams, tokio ieškinio nagrinėjimo ypatumus nustato Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas.

2) Nustatomi subjektai, turintys teisę pareikšti ieškinį Lietuvos teisme dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, išskiriant, kaip ir numatyta Direktyvoje (ES) 2020/1828, dviejų tipų ieškinius:

a) *ieškinius dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo* – teisę pareikšti šiuos ieškinius turi iš esmės tie patys subjektai, kurie nustatyti galiojančiame Vartotojų teisių apsaugos įstatyme: Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, įgaliotosios vartotojų asociacijos, kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyti subjektai, taip pat kitų Europos Sąjungos valstybių narių pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 paskirti kompetentingi subjektai atstovaujamesiems ieškiniams pareikšti;

b) *ieškinius dėl vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo* (pavyzdžiui, žalos atlyginimo) – teisę pareikšti šiuos ieškinius turi įgaliotosios vartotojų asociacijos, kituose įstatymuose nustatyti subjektai ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 paskirti kompetentingi subjektai atstovaujamesiems ieškiniams pareikšti. Pažymėtina, kad paprastai ieškinius dėl kolektyvinio žalos atlyginimo vartotojams reiškia vartotojų organizacijos (nevyriausybines organizacijas), ir tokia veikla nėra būdinga kompetentingoms valstybės institucijoms.

3) Suteikiami įgaliojimai Lietuvos subjektams prireikus pareikšti ieškinį dėl vartotojų kolektyvinių interesų gynimo kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse:

a) *ieškinius dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo* turi teisę pareikšti Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba ir įgaliotoji vartotojų asociacija, kuri pateikė Teisingumo ministerijai prašymą būti paskirtai tokių ieškinių pareiškimo tikslu. Teisingumo ministerija notifikuoja tokią įgaliotąją vartotojų asociaciją Europos Komisijai, kuri pagal Direktyvą

(ES) 2020/1828 skelbia kompetentingų subjektų, turinčių teisę pareikšti atstovaujamuosius ieškinius, sąrašą;

b) *ieškinius dėl vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo* turi teisę pareikšti įgaliotoji vartotojų asociacija, pateikusi Teisingumo ministerijai prašymą būti paskirtai tokių ieškinių pareiškimo tikslu ir įtraukta į minėtą Europos Komisijos pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 sudarytą kompetentingų subjektų sąrašą.

4) Reglamentuojamas viešas informacijos apie ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo skelbimas (vartotojų informavimas). Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos interneto svetainėje bus skelbiama informacija apie subjektus, turinčius teisę pareikšti ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, taip pat dėl vartotojų kolektyvinių interesų gynimo kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, ir apie pareikštus ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, taip pat ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse pareikštus ieškinius dėl vartotojų kolektyvinių interesų gynimo, šių bylų nagrinėjimo eigą ir jų rezultatus.

5) Atnaujinamos vartotojų asociacijų pripažinimo įgaliotosiomis vartotojų asociacijomis sąlygos. Direktyva (ES) 2020/1828 nustato kriterijus (sąlygas) kompetentingiems subjektams tarpvalstybinių atstovaujamųjų ieškinių⁴ pareiškimo tikslu bei leidžia tuos pačius kriterijus (sąlygas) taikyti ir vidaus atstovaujamųjų ieškinių⁵ pareiškimo tikslu. Kadangi galiojančio Vartotojų teisių apsaugos įstatymo nuostatos jau suteikia įgaliojimus įgaliotosioms vartotojų asociacijoms reikšti ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, įskaitant ieškinius kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse (dėl Lietuvos vartotojų viešojo intereso pažeidimo) ir Įstatymo projektu Nr. 1 numatoma, kad įgaliotosios vartotojų asociacijos turi (t. y. išlaiko) įgaliojimus reikšti tiek ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo (vidaus ieškinius), tiek ieškinius dėl vartotojų kolektyvinių interesų gynimo kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse (tarpvalstybinius ieškinius), vartotojų asociacijų pripažinimo įgaliotosiomis vartotojų asociacijomis sąlygos tokiu būdu suderinamos su Direktyvos (ES) 2020/1828 nuostatomis.

Atsižvelgiant į pasikeitusius įgaliotosioms vartotojų asociacijoms keliamus reikalavimus ir siekiant išvengti pareigos iki įstatymo įsigaliojimo pripažintoms įgaliotosioms vartotojų asociacijoms pateikti naują prašymą dėl pripažinimo įgaliotąja vartotojų asociacija, numatoma, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba iki 2023 m. birželio 24 d. turi patikrinti, ar vartotojų asociacijos, įrašytos į įgaliotųjų vartotojų asociacijų sąrašą iki šio įstatymo įsigaliojimo, atitinka naujus reikalavimus.

Įstatymo projekte Nr. 2 numatomos šios pagrindinės nuostatos:

1) Apibrėžiama ieškinių dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, pareikštų dėl verslininko padarytų Europos Sąjungos vartotojų apsaugos teisės aktų nuostatų pažeidimų, kuriais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams, taikymo sritis, apimant ieškinius dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar uždraudimo ir ieškinius dėl vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo (t. y. apimami ieškiniai, kurie patenka į Direktyvos (ES) 2020/1828 taikymo sritį).

2) Numatomi nurodytų ieškinių pareiškimo ir nagrinėjimo, vartotojų informavimo ypatumai, taip pat ieškinį pareiškusio subjekto procesinio subjektiškumo vertinimas. Be kita ko, numatoma, kad, pareiškiant ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo, pakanka apibūdinti vartotojų, kurių kolektyviniams interesams atstovaujama pareikštu

⁴ Tarpvalstybinis atstovaujamas ieškiny – atstovaujamas ieškiny, kurį kompetentingas subjektas pareiškia valstybėje narėje, kuri nėra valstybė narė, kurioje buvo paskirtas tas kompetentingas subjektas.

⁵ Vidaus atstovaujamas ieškiny – atstovaujamas ieškiny, kurį kompetentingas subjektas pareiškia valstybėje narėje, kurioje buvo paskirtas tas kompetentingas subjektas.

ieškiniu, grupę (pavyzdžiui, nurodant, kad ginami vartotojų, sudariusių organizuotos turistinės kelionės sutartis su konkrečiu kelionių organizatoriumi, interesai). Tuo tarpu, pareiškiant ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, nurodomi kiekvieno vartotojo, kurio interesams atstovaujama pareikštu ieškiniu, duomenys. Taip pat pažymėtina, kad ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo vartotojų vardu pareiškia kompetentingas subjektas (Vartotojų teisių apsaugos įstatyme ar kitame įstatyme nurodytas subjektas, kuriam tokia teisė suteikta), kaip ieškovas. Europos Komisijos pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 paskelbtas kompetentingų subjektų sąrašas laikomas tinkamu kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingo subjekto procesinio subjektiškumo pareiškiant ieškinį įrodymu, tačiau teismas turi teisę įvertinti, ar kompetentingo subjekto veiklos tikslai suderinami su konkretaus ieškinio pareiškimu. Nustatęs, kad jie nėra suderinami, teismas atsisako priimti ieškinį, o priimtą ieškinį palieka nenagrinėtą. Verslininkas atsiliepime į ieškinį turi teisę teismui pateikti motyvuotą prašymą pripažinti, kad ieškinį pareiškęs kompetentingas subjektas neatitinka kompetentingiems subjektams Direktyvoje (ES) 2020/1828 nustatytų kriterijų (reikalavimų). Jeigu teismas nustato, kad ieškinį pareiškęs kompetentingas subjektas neatitinka minėtų sąlygų, ieškinys paliekamas nenagrinėtas.

3) Reglamentuojami ieškinio senaties termino nutraukimo ypatumai. Pareiškus ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo, nutraukiamas ir reikalavimams dėl teisių gynimo priemonių taikymo taikomas ieškinio senaties terminas. Pareiškus ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, nutraukiamas ir suinteresuotų vartotojų reikalavimams dėl teisių gynimo priemonių taikymo taikomas ieškinio senaties terminas.

4) Numatomos akivaizdžiai nepagrįsto ieškinio pareiškimo teisinės pasekmės. Teismas, pasirengimo nagrinėti bylą teisme metu nustatęs, kad kompetentingas subjektas pareiškė akivaizdžiai nepagrįstą ieškinį, turi teisę iki nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo nuspręsti ieškinį palikti nenagrinėtą.

5) Nustatomi ieškinio dėl teisių gynimo priemonių finansavimo ypatumai ir saugikliai dėl interesų konflikto, jeigu ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo. Jeigu ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, ieškinį pareiškiantis kompetentingas subjektas privalo imtis priemonių užtikrinti, kad toks finansavimas nekeltų interesų konflikto ir neturėtų neigiamo poveikio vartotojų kolektyvinių interesų apsaugai, ir užtikrinti, kad jo priimami sprendimai dėl bylos vedimo, įskaitant sprendimus dėl taikos sutarties sudarymo, nepriklausytų nuo ieškinį finansuojančio trečiojo asmens interesų. Be to, draudžiama finansuoti ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, jeigu finansavimą teikiantis trečiasis asmuo yra verslininko, kuriam reiškiamas ieškinys, konkurentas arba nuo jo priklauso. Informacija, kad ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, turi būti nurodyta ieškinyje ir teismui turi būti nurodyti tokio finansavimo šaltiniai. Teismas, nustatęs, kad pareiškiant ieškinį nesilaikyta nurodytų reikalavimų, nustato terminą ieškinio trūkumams pašalinti. Jeigu šių trūkumų pašalinti neįmanoma, teismas atsisako priimti ieškinį, o priimtą ieškinį palieka nenagrinėtą.

6) Nustatomi bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatumai. Bendra taisyklė yra ta, jog bylinėjimosi išlaidos iš vartotojų byloje pagal ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo nepriteisiamos. Jei pareiškiamas ieškinys dėl teisių gynimo priemonių taikymo, bylinėjimosi išlaidos negali būti priteisiamos nei iš tų vartotojų, kurie savo sutikimus būti atstovaujamiems, pateikė dar iki ieškinio pareiškimo teisme, nei iš tų vartotojų, kurie tokius pareiškimus pateikė jau iškėlus bylą. Vis dėlto teismas gali atskirais atvejais nukrypti nuo šios normos, jeigu nustatomas nesąžiningas procesinis elgesys (*mutatis mutandis* taikant CPK 93 straipsnio 4 dalį). Taip pat nustatoma, kad kompetentingo subjekto patirtos išlaidos, susijusios su informacijos teikimu suinteresuotiems vartotojams ieškinio pareiškimo ar nagrinėjimo tikslu, laikomos išlaidomis,

susijusiomis su bylos nagrinėjimu. Be to, kompetentingas subjektas bylose dėl vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo gali reikalauti iš vartotojų sumokėti ieškinio administravimo mokestį, kuris pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 turi būti „nedidelis“. Tokiu atveju vartotojų mokamas ieškinio administravimo mokestis priskiriamas prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu. Didžiausias tokio mokesčio dydis bus nustatytas įstatymo įgyvendinamajame teisės akte.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatoma, kad, priėmus Įstatymų projektus, bus sudarytos palankesnės teisinės sąlygos ginti vartotojų kolektyvinius interesus, reiškiant ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo. Tai turėtų sukurti didesnę atgrasomąją poveikį verslo subjektams nesilaikyti vartotojų teisių apsaugos reikalavimų ir tuo pačiu prisidėti prie aukšto lygio vartotojų apsaugos užtikrinimo, kadangi ieškiniai dėl vartotojų viešojo intereso gynimo suteikia galimybę efektyviai ir veiksmingai apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus. Numatomas teisinis reguliavimas neturėtų padidinti teismų darbo krūvio (netgi priešingai – galėtų jį sumažinti), nes, pirma, vartotojų viešojo intereso gynimo institutas leidžia išvengti iš esmės analogiškų individualių reikalavimų, kylančių dėl vartotojų apsaugos teisės aktų pažeidimų, nagrinėjimo daugelyje skirtingų bylų, antra, įvertinus susiklosčiusią praktiką dėl grupės ieškinio bylų ir vartotojų viešojo intereso gynimo bylų, nėra pagrindo tikėtis, kad bylų dėl vartotojų viešojo intereso gynimo skaičius bus reikšmingai didesnis.

6. Kokią įtaką priimti įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymų projektus, nenumatomas neigiamas poveikis kriminogeninei situacijai ir kovai su korupcija.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Kadangi Įstatymų projektuose numatomas teisinis reguliavimas turėtų sudaryti palankesnes sąlygas ginti vartotojų kolektyvinius interesus, kai verslo subjektai pažeidžia vartotojų apsaugos reikalavimus, įstatymų įgyvendinimas turėtų paskatinti verslo subjektus nepažeisti vartotojų teisių apsaugos reikalavimų, t. y. turės tam tikrą atgrasomąją poveikį. Įstatymų įgyvendinimas bus nukreiptas į nesažiningus verslo subjektus, kurie linkę nesilaikyti vartotojų teisių apsaugos reikalavimų. Nors įstatymų įgyvendinimas gali padidinti verslo, veikiančio vartojimo rinkose, bylinėjimosi riziką, tačiau, įvertinus tai, kad bylose dėl vartotojų viešojo intereso gynimo bus akumuluojami vartotojų kolektyviniai interesai (taigi – verslo subjektams tokiu atveju neteks su atitinkamais vartotojais individualiai bylinėtis daugelyje skirtingų bylų), ir tai, kad siūlomas reguliavimas bus iš esmės vienodas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, numatomo teisinio reguliavimo nauda atsveria galimas neigiamas pasekmes.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo projekte Nr. 2 numatyti įvairūs procesiniai saugikliai tam, kad nebūtų piktnaudžiaujama, reiškiant ieškinius dėl vartotojų viešojo intereso gynimo (akivaizdžiai nepagrįsto ieškinio pareiškimo pasekmės, interesų konfliktų prevencijos priemonės, jeigu ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatumai ir kt.).

8. Ar įstatymo projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 861, numatyta pažangos priemonė „didinti vartotojų teisių apsaugos sistemos efektyvumą (13-001-08-01-08)“, kuria sprendžiama problema – silpniau nei daugumoje kitų ES valstybių užtikrinama vartotojų apsauga (4 problema⁶).

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, nenumatomas poreikis keisti kitus galiojančius įstatymus.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų bei atitinka lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštaruoja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms. Įstatymų projektais įgyvendinama Direktyva (ES) 2020/1828.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymams įgyvendinti reikės priimti šiuos įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus:

1) teisingumo ministro įsakymą „Dėl Europos Sąjungos teisės nuostatų, kurių pažeidimais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams, sąrašo patvirtinimo“ (kartu pripažįstant netekusiu galios teisingumo ministro 2007 m. kovo 1 d. įsakymą Nr. 1R-91 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų ir juos įgyvendinančių Lietuvos Respublikos teisės aktų, kuriuos pažeidus Lietuvoje veikiančių prekių ar paslaugų pardavėjų (tiekėjų) veiksmais, Europos Sąjungos valstybių narių institucijos ar organizacijos turi teisę Lietuvos Respublikos teismuose pareikšti ieškinius, sąrašo patvirtinimo“);

2) teisingumo ministro įsakymą „Dėl teisingumo ministro 2020 m. balandžio 30 d. įsakymo Nr. 1R-123 „Dėl Įgaliotųjų vartotojų asociacijų sąrašo sudarymo ir tvarkymo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“;

3) teisingumo ministro įsakymą „Dėl teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 6 d. įsakymo Nr. 344 „Dėl Išlaidų, susijusių su civilinės bylos nagrinėjimu, dydžių ir jų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“;

4) teisingumo ministro įsakymą, kuriuo bus patvirtinta vartotojo pareiškimo, kad jis sutinka, jog jo interesams būtų atstovaujama pareikštu ieškiniu, forma.

⁶ *Inter alia* nurodytos šios problemos priežastys: žemas vartotojų asociacijų įsitraukimas į vartotojų apsaugą; neišnaudojamas vartotojų asociacijų potencialas ir vartotojų asociacijos neturi galimybės pašalinti dalies valstybės institucijų naštos (žr. 4.1.3 papunktį).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymų projektų nuostatomis įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės. Teismuose nagrinėjant bylas dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, bus racionaliau panaudojami teismų sistemai skiriami finansiniai ištekliai, nei nagrinėjant vartotojų individualiai reiškiamus reikalavimus daugelyje skirtingų bylų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Direktyvoje (ES) 2020/1828 numatyto atstovaujamųjų ieškinių mechanizmo įgyvendinimo galimybės Lietuvoje buvo apsvarstytos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komiteto 2022 m. gegužės 5 d. posėdyje. Jame buvo iš esmės pritarta, kad atstovaujamųjų ieškinių mechanizmas būtų įgyvendinamas, pritaikant vartotojų viešojo intereso gynimo institutą.

Dėl Įstatymų projektų buvo gautos Teisėjų tarybos, Lietuvos advokatūros, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ir įgaliotosios vartotojų asociacijos Vartotojų aljansas išvados.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Vartotojų viešasis interesas“, „ieškinys dėl vartotojų viešojo intereso gynimo“, „vartotojų kolektyviniai interesai“, „ieškinys dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo“, „ieškinys dėl vartotojų teisių gynimo priemonių taikymo“, „vartotojų teisių gynimo priemonė“.